

POROČILA**Novi magistri in doktorji znanosti s področja geografije na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani****Emil Šterbenk:****Vloga vodnih virov v trajnostno sonaravnem razvoju Šaleške doline in obrobja*****Role of water sources in sustainable development of the Šalek valley and its surroundings****Doktorska disertacija:* Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 2009, 179 strani*Mentor:* dr. Dušan Plut*Zagovor:* 19. 4. 2010*Naslov:* Slatina 21a, 3327 Šmartno ob Paki, Slovenija*E-pošta:* emil.sterbenk@erico.si

Izvleček: Porečje Pake je zlasti v osrednjem delu, Šaleški dolini, antropogeno močno preoblikovano. V preteklosti je bilo izrazito onesnaženo in v znatni meri degradirano, kar je v celoti veljalo tudi za vodne vire. S sanacijskimi ukrepi je prišlo do znatnih okoljskih izboljšav. Šaleška dolina s svojimi vodnimi viri in obrobjem je zaradi navedenega predmet geografskega preučevanja, ki temelji na modificirani DPSIR metodi. Preučevanje gonilnih sil, pritiskov, stanja, vplivov in odzivov je dopolnjeno z analizami izhodiščnega stanja okolja ter občutljivosti in obremenjenosti vodnih virov. Gre za povirno, malo vodnato, a zaradi človekovih dejavnosti močno preobremenjeno porečje. V metodološkem pogledu je Šaleška dolina (tektonsko preoblikovano osredje srednjega porečja Pake) z vodnimi viri obravnavana kot glavni objekt raziskave in transportno območje, zgornje porečje kot produkcijsko in spodnje kot akumulacijsko območje za vode ter snovi, ki jih prenašajo vodotoki. Po analizi izhodiščnega stanja se je raziskava osredotočila na občutljivost vodnih virov. Z ugrezanjem površja so v prej rečni pokrajini nastala jezera, kar je njeno občutljivost povečalo. Dejansko se je značaj srednjega porečja spremenil iz transportnega območja v akumulacijsko. V jezerih se kopičijo snovi, ki jih s sabo prinašajo vodotoki in snovi, ki se neposredno izpirajo iz njihovega zaledja. V nadaljevanju se raziskava osredotoči na analizo gonilnih sil, pritiskov in vplivov ter na stanje voda s trendi kakovosti. Premogovništvo, elektroenergetika, industrija in terciarne ter kvartarne dejavnosti so skupaj z naselji nekoč kmetijsko pokrajino v zadnjem stoletju spremenili v urbanizirano in industrializirano. Količinsko malo izdatni vodni viri so kljub širokopoteznim sanacijskim ukrepom zaradi intenzivne človekove dejavnosti močno obremenjeni. Vodotoki so se zaradi izgradnje kanalizacij in čistilnih naprav izboljšali, kakovost jezer pa se kljub krožni kanalizaciji v njihovem pojezerju slabša. V nadaljevanju so bili preučeni dosedanja sonaravno zasnovani ukrepi za izboljšanje vodnih virov in celotnega okolja, ki se uresničujejo na podlagi leta 1994 sprejete sanacijskega programa »Vode občine Velenje«. V zaključnem delu so na podlagi funkcijske analize in trenutnega stanja postavljene omejitve ter predlagani novi sonaravni ukrepi za trajnostno gospodarjenje z vodnimi viri, ki se nanašajo predvsem na vodovarstvene ukrepe v pojezerjih: ugotovitev vzrokov za hitro evtrofikacijo jezer, širjenje varstvenega pasu na jezerskih bregovih in na bregovih njihovih pritokov, ekoremediacijski ukrepi v vodotokih nad jezeri, možnost povečanja pretoka skozi Velenjsko jezero in drugi. Toda ob poudarjenih vodooskrbnih in športno rekreacijskih funkcijah ne smemo spregledati ter zapostaviti ekološke funkcije voda in obvodnih površin. Vloga vodnih virov pri vzpostavljanju in uresničevanju trajnostno sonaravnega razvoja Šaleške doline in celotnega porečja Pake je ključna. Vodni viri s svojo majhno izdatnostjo, omejenostjo in obremenjenostjo namreč predstavljajo robni razvojni pogoj. Za udejanjanje celovitega trajnostno sonaravnega razvoja v tem območju je trajnostno sonaravni razvoj vodnih virov eden izmed osnovnih temeljev in pogojev. Disertacija je pojasnila povečano občutljivost vodnih virov ob nastanku jezer s spremembo transportnega značaja srednjega

toka Pake v akumulacijskega. Uporabljeni razširjeni DPSIR metodološki pristop je (ob posameznih prilagoditvah) primeren za preučevanje manjših, antropogeno preobremenjenih porečij oziroma njihovih delov.

Ključne besede: porečje, pojezerje, vodni viri, trajnostno sonaravni razvoj, Paka.

Ana Vovk Korže:

Trajnostna zasnova regionalne agende 21

The sustainable foundation of Regional Agenda 21

Doktorska disertacija: Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Interdisciplinarni študij varstva okolja, 2010, 160 strani

Mentor: dr. Dušan Plut

Zagovor: 29. 6. 2010

Naslov: Koroška cesta 57, 2000 Maribor, Slovenija

E-pošta: ana.vovk@uni-mb.si

Izvleček: V disertaciji so predstavljeni dosednji pogledi na trajnost, kjer ugotavljamo, da je pogosto uporabljen pojem »trajnostni razvoj« zelo ohlapno definiran. Zato smo razvili dimenzije trajnosti, in sicer ekosistemski pristop, celovitost in blaginjo ter samooskrbnost in aktivno vključenost javnosti. V analiziranih razvojnih programih dejanske trajnosti skoraj ni zaslediti, večina se jih uvršča med zelo šibke in šibke glede na dimenzije trajnosti. Z metodami ocenjevanja vplivov ukrepov na trajnost (metoda štirih kapitalov in metoda trajnostne rože) ocenili povezanost ukrepov za doseganje trajnosti. Enosmerni, ozko sektorsko zasnovani ukrepi ne vodijo k dolgoročnim perspektivam, ker ne omogočijo povezav med lokalno specifičnimi ukrepi. Ključno je zavedanje, da šele presečnost med ukrepi v razvojnih programih omogoča vzpostavljanje večplastno pojmovane trajnosti, ki je proces, ne enkratno dejanje. Temelj trajnosti je upoštevanje ekosistemskih in družbenih regionalnih oz. lokalnih razmer, kjer imajo ključno vlogo razpoložljivi lokalni in regionalni viri (kapitali), zlasti človeški viri. Za lokalne skupnosti in bodoče regije ter državo smo razvili metodologijo udejanjanja trajnosti v praksi. Metodologija temelji na štirih fazah (priprava procesa trajnostne zasnove RA 21, vzpostavitev procesa trajnostne zasnove RA 21, realizacija ukrepov kot proces ter evalvacija procesa trajnosti) ter 13 korakov. Temelj za doseg trajnosti je skupna vizija lokalne, regionalne in državne ravni.

Ključne besede: ekosistemski pristop, trajnost, trajnostne regije, ekoremediacije, regionalna agenda, lokalna agenda, sodelovanje javnosti.

Helena Križaj Smrdel:

Kulturne terase v slovenskih pokrajinah

Cultural terraces in Slovenian regions

Magistrsko delo: Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 2010, 118 strani

Mentor: dr. Marijan M. Klemenčič

Zagovor: 19. 2. 2010

Naslov: Hotemaže 67b, 4205 Preddvor, Slovenija

E-pošta: helena.krizaj-smrdel@guest.arnes.si

Izvleček: Kulturne terase so eden najvidnejših in najveličastnejših antropogenih posegov v relief, ki jih je povzročila agrarna dejavnost. Od nekdanj se je človek prilagajal reliefu in ga spreminjal; z gradnjo

kulturnih teras prav gotovo v pozitivnem smislu. Kulturne terase še danes predstavljajo s svojimi terasiranimi pobočji svojevrstno kulturno pokrajino. Tudi v Sloveniji so nastale številne terasirane pokrajine. Te so najbolj značilne za Submediteransko in Subpanonsko Slovenijo, pogoste pa so tudi na Dolenjskem. Medtem ko predstavljajo v primorskih pokrajinah staro, tradicionalno obliko obdelave zemlje, so se v gričevnatih subpanonskih pokrajinah pojavile šele po drugi svetovni vojni. Glede na to ločimo stare, tradicionalne kulturne terase, ki se zaradi ročne izdelave in prilagajanja naravnim dejavnikom od pokrajine do pokrajine razlikujejo, in nove, sodobne kulturne terase, ki so si zaradi strojne izdelave med seboj podobne. Na osnovi te delitve in proučevanja razlik med kulturnimi terasami v različnih slovenskih pokrajinah je nastala nova pokrajinska klasifikacija kulturnih teras v Sloveniji. Razlikuje istrski, brkinski in dolenski tip teras med starimi, tradicionalnimi kulturnimi terasami, med novimi pa posavske in štajerske vinogradniške terase na laporju ter primorske vinogradniške terase na flišu. V magistrskem delu, ki temelji na terenskem proučevanju, je s posebno metodologijo predstavljenih 17 vzorčnih območij v različnih slovenskih pokrajinah. Samo delo pa skuša opozoriti tudi na različen razvojni cikel terasiranih pokrajin. Te so namreč ponekod v procesu propadanja, drugod pa doživljajo pravi razvoj in razcvet.

Ključne besede: kulturna terasa, terasirana pobočja, terasirana pokrajina, Slovenija.

Matjaž Hribar:

Trajnostni razvoj med teorijo in prakso – primer reke Iške

Sustainable development between the theory and practice – the Iška river case

Magistrsko delo: Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Univerzitetni podiplomski študij Varstvo okolja, 2009, 122 strani

Mentor: dr. Dušan Plut

Zagovor: 5. 3. 2010

Naslov: Rakitna 91B, 1352 Preserje, Slovenija

E-pošta: Matjaz.Hribar@gmail.com

Izvleček: Trajnostno sonaravni razvoj je neločljivo povezan z vprašanjem varovanja okolja/narave. Okoljska komponenta predstavlja okvir razvoju, zato razvoja ne moremo obravnavati izven njegovega okvirja. Dekompozicijska analiza pojmov okolje/narava pokaže na večznačnost obeh pojmov. Na podlagi te izpeljemo različne predstave življenjskega sveta in različne razvojne modele. Pojem trajnostnosti ni monoliten pojem, ker lahko obravnavamo trajnostnost z vidika močne ali šibke sonaravnosti. Na podlagi tega razlikujemo različne modele trajnostno sonaravnega razvoja. Šibek razvojni model predstavlja delovanje v človekovem življenjskem okolju, ki je večje od človekove ekološke niše in ga poimenujemo človekovo vplivno območje. Razvojni model, ki izhaja iz močne sonaravnosti, postavlja okvire delovanja ožje in jih prilagaja nosilnosti okolja. Pojem narave obravnavamo večznačno. Z vidika varovanja, govorimo o naravi kot o samoohranjajočem sistemu, z vidika delovanja v njej pa kot o urejenem sistemu. S pomočjo empiričnih podatkov in anketiranja smo preverjali (ne)prisotnost razvojnega modela močne in šibke sonaravnosti. Razvojni model, ki izhaja iz idealne sonaravnosti, poskuša združiti dva vidika, človeka kot kulturno bitje (narava kot vrednota) in njegov razvoj v okviru naravnih danosti. Razvojni model šibke sonaravnosti porečja reke Iške predstavlja rabo (ob)vodnih ekosistemov za pitno vodo in za turistično-rekreacijske namene. Razvojni model močne sonaravnosti dovoljuje rabo vodnih virov za pitno vodo v srednjem delu, hkrati pa uvaja tiste dejavnosti, ki ščitijo (ob)vodne ekosisteme v zgornjem in srednjem delu porečja. Raziskava odnosa ljudi do njihovega življenjskega okolja je pokazala ozaveščenost za okoljevarstveno problematiko (neurejeno komunalno omrežje, odpadki, masovni turizem), hkrati pa je razvidno, da obravnavajo svoj življenjski prostor kot antropogeno okolje.

Ključne besede: narava, okolje, trajnostni koncept, sonaravni razvoj, trajnostno upravljanje z vodnimi viri, reka Iška.

Katjuša Štih:

Družbena sprejemljivost vetrne elektrarne Volovja reber

Wind power plant in Volovja reber and its social acceptability

Magistrsko delo: Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 2010, 163 strani

Mentorica: dr. Metka Špes

Zagovor: 19. 11. 2010

Naslov: Pršetinci 45, 2258 Sv. Tomaž, Slovenija

E-pošta: katja_stih@hotmail.com

Izvleček: Za ugotovitev odnosa različnih akterjev do projekta vetrne elektrarne Volovja reber so bila v magistrskem delu soočena mnenja in argumenti zagovornikov, nasprotnikov, domačinov in nekaterih strokovnjakov, ki niso neposredno vključeni v projekt. Generalno je bil uporabljen socioalnoekološki metodološki pristop s poudarkom na vrednotenju odnosa različnih skupin prebivalstva do načrtovanega energetskega objekta. Na podlagi merjenj hitrosti vetra in lastne simulacije proizvodnje električne energije v vetrni elektrarni je bilo izračunano, da ima Volovja reber primeren vetrni potencial za pridobivanje električne energije. S pomočjo anketiranja je bilo ugotovljeno, da domačini, čeprav jim Volovja reber predstavlja vrednoto, večinoma zagovarjajo projekt, medtem ko so mnenja nekaterih strokovnjakov razdeljena. Argumenti domačinov, ki podpirajo gradnjo, slonijo predvsem na splošnih prednostih vetrne elektrarne kot obnovljivega vira energije, dobremu vetrnemu potencialu na Volovji rebri in na prednostih, ki bi jih gradnja doprinesla domačinom, občini in domačemu gospodarstvu. Izkazalo se je, da prebivalci naselij, ki leže najbližje Volovji rebri, vidijo več prednosti v vetrni elektrarni ter njen večji pomen za gospodarski in turistični razvoj občine kot preostali prebivalci občine Ilirska Bistrica. Tisti z najvišjo izobrazbo so do projekta bolj kritični in se težje opredelijo.

Ključne besede: vetrna elektrarna, električna energija, anketiranje, Ilirska Bistrica, Volovja reber.

Janja Turk